

SAMOSTAN I CRKVA DOMINIKANACA U HVARU

NIKO DUBOKOVIĆ

Ima u Hvaru nekoliko značajnih arhitektonskih spomenika kojima nismo posvetili dužan minimum pažnje, potreban da im se u današnjim uslovima nađe uloga dostojna njihove ljepote i pieteta što bi ga u nama morali izazivati. U takve spada svakako, ostatak dominikanskog samostana, ono što Hvarani zovu Sveti Marak.

Od momenta kad su stvoreni prvi počeci lokalne zaštitne službe uloženo je srazmjerno prilično sredstava za čišćenje prostora, popravak pločnika, izradu novih vrata kako bi se nakon toga — uz pomoć ugostiteljskih poduzeća ili društvenih organizacija — stvorio npr. intiman vrt za umjetnički rad i okvir za koncerte ili predavanja. Ovu intenciju nije do sada u Hvaru nitko potpomogao, pa je prostor opet postajao skladište, a jednog se dana srušio sjeverni perimetralni zid nekadanje crkve, što je čitavu stvar dovelo u novi, još veći, neopisivi nered.

Konzervatorski zavod za Dalmaciju uložio je mnogo sredstava pa je lanjske godine dao na mjestu porušenog podignuti novi čvrsti zid. Šteta što je on građen u cementu i koso, a kao razlog tome naveden je problem statike. Nadamo se, ipak, da će zelenilo koje će biti posađeno ublažiti osjećaj nelagodnosti stvoren kosiinom.

Dominikanci su došli u Hvar u XIV v.¹ i postepeno izgradili svoj sklop zgrada. Skica tlorisa tog kompleksa što se nalazi uz ovaj tekst prilično nam pokazuje stanje u zadnjoj fazi života samostana, a načinjena je po tragovima što se još danas vide ili naziru. Ali sudeći po stilu i epigrafiji, izgled pojedinih zgrada koje još stoje nastao je u XV i XVI v., a posljednje dominikanske pregradnje su iz poč. XVII v.

Zvonik, kako kaže arhitekt Hauser,² koga ćemo u nastavku citirati, stoji na granici sredovječne arhitekture, prvi je korak prema renesansi, a crkva je po strukturi i ornamentalnim motivima renesansna. Najstarije nadgrobne ploče što se u njoj nalaze datiraju, doduše, iz vremena prije oblikovanja konačnog izgleda crkve, naime, iz posljednjih decenija XV v., po čemu logično zaključujemo da su se one nalazile u prvotnoj, mnogo skromnijoj crkvi, vjerojatno na jednu lađu.

¹ Dr Grga Novak: Hvar, II izd., p. 174.

² V. niže bilj. br. 15.

Sama glavna samostanska zgrada — klaustar — vjerojatno nije imala naročitog arhitektonskog značaja. Ona je, svakako, dobrim dijelom nestala zbog rušenja, do kojeg je došlo prije 1823, možda zbog ruševnosti i potkapanja vode čitavog tog područja, pa se danas na njezinu mjestu nalaze mirine i vrtovi.³

U sredini tog devastiranog samostanskog kompleksa stoji, međutim, još sada sačuvana i obitavana kuća, koja nije bez neke skromne ljepote. Ona je vjerojatno iz XVI v., ali je kasnije doživjela preinačenja, pa na svom zapadnom zidu, gdje se vide obrisi zazidanih svodova, nosi inicijale C. A. P. P. E. A. M. i god. 1611. Iz tog je doba sigurno i kuhinja, naslonjena na njen južni zabatni zid, s originalnim krovom poistovećenim s dimnjakom.

Na balkonu prvog sprata te iste kuće, s južne strane (do kuhinje), opazili smo nadgrobnu ploču iz MDXXI u sastavu pločnika. Taj nas je detalj naveo na misao da je ploča izvađena iz crkve možda u vrijeme posljednjih radova u njoj, što bi — kad bi tako bilo — značilo da su u crkvi izvršene posljednje izmjene najkasnije 1611.

Zid fasade crkve produžuje se prema jugu u ravnoj liniji i zatvara paralelogram koji stoji na južnom boku crkve i vodi do ostatka kapele vlastelina Nikolini, gdje se sačuvao nadvratnik s natpisom: MCCCCLVIII CAPELLA D. CATHERINI DE NICOLINIS SUORUMQUE POST(erum).⁴ Nameće se nekako ideja da je paralelogram zatvoren kod posljednje pregradnje — koncem XVI ili poč. XVII v. — a da se ranije do ove kapele dolazilo izravno. Može biti da je kapela te stare porodice bila nukleus oko kojeg je manastir sagrađen. Praktično bi to moglo značiti da su možda Nikolini favorizirali ili omogućili dominikancima smještaj (naravno mnogo prije navedenog datuma) ili proširenje na terenu što su ga oni dobili od općine.

Crkva sv. Marka služila je često u doba našeg autonomnog komunalnog života kao sastajalište velikog vijeća i pučke kongrege (skupštine) i u našoj se povijesti u tom svojstvu spominje.

Dominikancima je crkva bila katkada mjesto učenih predavanja. U njoj je 1525. fra Vicko Pribojević,⁵ hvaranin, održao predavanje »O zgodama i uspjesima Slavena«, koje nas još uvijek zapanjuje širinom Pribojevićeva kulturnog i nacionalnog osjećaja i implicite dokazuje da je tada naša sredina na sličan način osjećala. Njegove ideje su za naše doba konfuzne i fantastične, ali dokazuju svijest i sposobnost političke koncepcije kakve drugi, ljudi iz velikih naroda, nisu imali.

Konačno, ova crkva je mjesto pokoja mnogobrojnih naših predaka. U njoj su od početka imale svoje grobove najstarije vlasteoske i patricijske obitelji, ali i one pučke, obrtničke i druge, pa ne stoji da je crkva

³ 18. X. 1808. komandant otoka Strunze piše podnačelniku Ostoiću: »J'ai l'honneur de vous prier de faire examiner serieusement par des experts les degats que l'eau fait près du couvent de s. Dominique et d'y faire porter un prompt remede, si on veut epargner les fondations du couvent«.

⁴ Bilten Historijskog arhiva br. II, p. 16.

Sl. 1 — Crkva i zvonik sv. Marka u Hvaru

bila panteon samog plemstva.⁵ Mnogi grobovi u središnjoj lađi — koja očito odgovara prvobitnoj crkvi iz XIV/XV v. — nose natpise, grbove, obrtničke ambleme, a najstariji su iz XV v.⁶ Tu je grob Perdvarića [S. IOANIS DUARICH ET HEREDIB. SUIS MCCCCLXXXIII], Dragomanića [grob br. 29], Mučića [SEPULTURA DE S. NICOLO MUC-CICH E REI SOI EREDI 1485], Rafaellija primljenih u Veliko vijeće 1798. [ANTONIUS RAFAELLI CHINAE UX. . MDXXX], ali već tada, u XVI v., uglednih pučana; na tom grobu je stariji grb, bez veze s kasnijim, koji nalazimo na grobu br. 49. i koji je poznat kao plemićki grb te porodice; dalje smo zabilježili grob Ansića [SEPULTRV. S PE-TRI Q S. ANSICH XIC AC HERED. OR] s kompliciranim grbom sličnim onim Mihjeljevića u Trogiru [v. Heyer, p. 40, 62], zatim dolazi grb Golubića [SEPULTURA MAGISTRI DOMINICI GOLUBICH] jedan grob s tesarskom sjekirom i godinom 1483 — i, napokon, grobovi najstarijeg našeg predkomunalnog plemstva: NICOLINI, kojih se kapela spominje u ovom tekstu, [grobница br. 38] i dva groba također predkomunalnih plemića Jakša (kako se oni pišu od preporoda u Dalmaciji, a po staroj ortografiji GIAXA) — [grobница br. 59 bez natpisa], FU-MATIS s grbom i g. 1491, inicijali M. A. s grbom Lucić [Anzoli?], inicijali O. H. s nejasnim grbom [možda OZORIS — kojih grb još nismo uspjeli ustanoviti] i, konačno, još dva imena: PETRIS i MARTINOVIC.

Ova nam imena javno pokazuju da su na tom mjestu pokopani građani koji su radeći u svim zanatima dali gradu Hvaru današnje njegovo obilježje i izgled, jer je grad svoj arhitektonski lik dobio u XV i XVI v.

Nažalost, nismo u stanju slijediti kroz stoljeća život ovog mjesta, jer nam nedostaju dokumenti. Kad bismo to mogli, dobili bismo sigurno interesantne podatke o životu grada i naroda. Samostanski arhiv ne postoji i nitko nam o njemu ne zna ništa kazati. Nada, da ćemo ga naći u sklopu kakvog neispitanog fonda malena je. Drugi dominikanski samostani nemaju bilježaka koje bi se na kontinuiran način odnosile na ovaj hvarski.

Moramo tako doći u osvit XIX v., kad je neočekivani dolazak Francuza, nosilaca ideja i metoda za koje naši ljudi u velikoj većini nisu bili spremni, prenuo naša mjesta iz sna i ustravio ih. Naši ljudi, bili oni njihovi protivnici ili simpatizeri, nastupali su prema došljacima u mnogo-ćem kao nedorasla djeca.

⁵ Vincentius Priboevus: De origine successibusque Slavorum, Zagreb 1951, JAZU — uz uvod i bilješke dra Novaka.

⁶ V. ND: O sfragistici i stematologiji otoka Hvara, Arhivist 3-4/56, p. 64, i ND: Srednjovjekovni spomenici u Popisu spomenika otoka Hvara, 1958, p. 62. Jedan analitički rad o stematologiji Hvara je u pripremi u Hist. arhivu. Potrebno je ispitati kategorije blazona od prekomunalne preko agregacija Velikog vijeća XV i slijedećih vjekova do stranih i građanskih grobova.

Prostor gdje se nalaze nadgrobnne ploče u crkvi Sv. Marka je uvijek u neredu. Navedene u tekstu snimili smo 1955, a sada zbog prenatrpanosti nije bilo moguće u povodu ovog članka izvršiti kolaudaciju. U podnožju zvonika zakopani su još muzičar Josip Raffaelli (1767—1843) i kanonik Nikola Vlahović u. 1844.

U takvom su raspoloženju dominikanci u Hvaru (ne drugi) -- bilo ih je 4 — na vijest o dolasku francuske vojske i uprave u martu 1806. bez razloga napustili samostan i negdje se sklonili. A kad je kasnije vlada u Zadru, vršeći reforme, donijela dekret od 1. I 1807, kojim se inkameriraju crkvena dobra napuštena od njihovih titulara, obuhvaćen je i ovaj samostan, jer nije bilo teško dokazati redovnicima da su ga davno prije evakuirali. Sindik Angelo Vranjican⁷ nije svojim intervencijama u Zadru uspio spasiti samostan i njegova dobra. To manje što je navodio neprihvatljive argumente, kao npr. da jedan od redovnika — 70-godišnji Dominik Rossignoli — ne može putovati jer je star i sl.

Administrativni postupak oko inkameracije trajao je još 1809.⁸ Te godine generalni providur Dandolo naređuje, radi dokončanja stvari, da se iz rente samostana — ona je 1808. iznosila 4000 lira — isplati jednokratno prioru dominikanskog samostana u Starome Gradu 800 lira na ime pomoći za troškove oko primanja došljaka iz Hvara, koji su na taj način prisiljeni da tamo odsele. Dandolo je motivirao pomoć željom da se redovnicima oduzme »ogni ulteriore pretesto di attraversare le date disposizioni« i da se ne bi moralo poduzimati prisilne mjere (»vie coattive«). Konfiscirana masa dobila je upravitelja u osobi Lovra Fia.⁹

Demanijalna uprava započela je polaganu likvidaciju objekata, najprije prodajom dragocjenosti iz crkve, onda i ostalih stvari. Tako su otišle slike i umjetnine, pa ruho, ritualno posuđe i srebro.¹⁰ A kad je došao francuski vojni garnizon, koji je brojio oko 400 ljudi, trebao je prostor za smještaj, pa je samostan postao kasarna. Općina — iako nije bila vlasnik — izvršila je radi toga 1809. popravak, jer su tako tražili propisi o kazernamaži.

Čemu je u tim prilikama služila crkvena lađa, ne znamo. Vjerojatno kao spremište, kao i crkva sv. Roka, koja joj stoji preko puta i za koju smo našli pokoji podatak u tom smislu.¹¹

Svakako se već 1808. u Hvaru postavilo pitanje groblja zbog propisa što su ga donijeli Francuzi, o tome da se mrtvaci ne smiju zakapati u crkvama. Prema onome što se nalazi u općinskim zapisnicima vidi se da je u obzir dolazio vrt ljetnikovca Hanibala Lucića i crkva sv. Nikole, koja je od vremena Venecije bila državno dobro.¹² Uvijek su nedostajala sredstva, pa je pitanje ostajalo otvoreno i čekalo se na bolja vremena. Tadanje prilike i vojne potrebe bile su također velika smetnja rješenu tog pitanja. Tako je francuska vojska crkvu sv. Nikole demolirala da bi

⁷ Državni arhiv Zadar, Francuska era, Beni vacanti, fi XXV — sindik, prokurator, branitelj samostana, bivao je kod dominikanaca laik, građanin, ugledno lice.

⁸ Isti svezak.

⁹ ND: Pabirci iz domaće kronike u »Sl. Dalm.« 20. XI 1954; g. 1811. sva inkamerirana dobra prešla su pod zajedničku državnu upravu.

¹⁰ DAZ, navedeni svezak; drveno raspeće venecijanskog umjetnog obrta u samostanu OP u Starog Gradu, pala s likom sv. Antuna Opata i drugih svetaca u župnoj crkvi u Brusju od B. Zelottija, pala sa silaskom sv. Duha u župskoj crkvi u Vrbanju od B. d'Anna.

¹¹ ND: Općinsko ustrojstvo i prilike na Hvaru 1807-1817. (Prilozi povijesti otoka Hvara II. izd. HAH 1962).

građevni materijal mogla upotrijebiti za gradnju tvrđavice u Križnoj panti (batterie de gauche).¹³

Svakako je 1817. to pitanje još bilo otvoreno.¹⁴ Diskutiralo se tada o Sv. Nikoli i franjevačkom groblju. A onda vidimo¹⁵ da se u Sv. Marku zakapalo već 1819. i da je radi adaptacije crkve u groblju srušen krov — valjda da se udovolji propisima o zakapanju na otvorenome. Tim rušenjem stvoreni su sigurno preduslovi za pad sjevernog crkvenog zida, koji bez potpore krovišta nije mogao podnijeti pritisak debelog sloja meke zemlje koja ga flankira.

Prema Hauseru¹⁶ su 1824. namjeravali demolirati kula, crkvu i zvonik. On veli da je 19. aprila 1825. demanijalna uprava, dala nalog da se objekat stavi na dražbu radi rušenja. Općinska uprava je na to — opet prema Hauseru — 6. VI uložila prigovor navodeći da je crkva od 1819. bila namijenjena za groblje buduć: da je groblje kod franjevaca — jednoč mjesto pokapanja mletačkih mornara — saturirano zbog epidemije kolere 1816, 1817, 1818. — te smatra da treba uzeti crkvu sv. Marka jer drugog rješenja nije moguće naći.

U općinskim spisima iz tih godina našli smo nekoliko podataka o pitanju groblja i zakapanja, općenito, ali sam predmet spora oko Sv. Marka nismo našli. U dopisu hvarske općine upućenom preturu u Hvaru 27. V 1824. prvi predsjednik Disecco piše: »Nella diroccata chiesa dei soppressi Domenicani di questa città, che consegnata venne alla Comune onde servir abbia di provvisorio cimiterio«, etc.¹⁷ Ovaj spis spada u vrijeme kad je pitanje groblja već bilo riješeno, jer, kako rekosmo, dokumentaciju još nismo našli. Pretpostavljamo da je nakon diskusije o drugim mjestima (već navedenim), došlo do tog rješenja samo radi ekonomije, jer bi izgradnja groblja bila velik trošak za općinu i ondašnje prilike, što se u izvještajima izričito kaže. Hauser nam kaže da je do predaje Sv. Marka došlo 1819, ali mi mislimo da je to moglo biti i nešto kasnije, zato što je dopis što smo ga citirali imao za svrhu uklanjanje nekog materijala s područja Sv. Marka, a to uklanjanje je očevidno bilo u vezi s novom namjenom crkve.

Osim namjene bivše crkve groblju demanijalna uprava predala je općini 8. V 1823. i samostanski bunar ispod zvonika uz naknadu od 109 forinti.¹⁸ Iz spisa koji se na to odnosi vidimo da je zbog rušenja klaustura srušeno i stubište koje vodi na bunar sa samostanske strane, pa je improviziran prilaz do vode s gornjeg vanjskog puteljka, onog što iz Gojave vodi na Sv. Katerinu. Dakle, rušenja su vršena, a mi po ovom vidimo da

¹³, ¹³, ¹⁴ — v. bilj. 10).

¹⁵ Boglić: Cenni storici sull'isola di Lesina, p. 63, i općinski spisi hvarski g 1823/24. u HA u Hvaru.

¹⁶ Il campanile di s. Marco a Lesina — rilievi e ricostruzione di Luigi Hauser, etc. trad. di Ugo Fosco, Sebenico 1893.

¹⁷ Arhiv općine hvarske u Historijskom arhivu u Hvaru (v. Inventar 1955, p. 7, fasc. 1823, 1824, 1825. — 1 svezak.

¹⁸ Isti svezak.

su ona žalbama zaustavljena samo u odnosu na crkvu i zvonik i na kući s dimnjakom, koja je čak — izgleda — u septembru 1824. popravljena.

Dražba o kojoj govori Hauser je održana, a kupac je bio Josip Weiss. On je prema uslovima bio dužan ostaviti nedirnite grbove, i perimetralne zidove do 6 m visine, a ostalo nakon rušenja iznijeti. Međutim — kaže Hauser, a potpisani je to u neodređenoj formi čuo i u hvarskoj kuriji — biskup Skakoc (1821—1837) je punudio otkupnu cijenu (111 fio.). Time je vjerojatno učinjen kompromis radi toga da se spasi zvonik i bivša crkva kao privremeno groblje. Za ostalo kao državnu imovinu već namijenjenu laičkim svrhama, nije mogla doći u obzir intervencija crkve. Novčani doprinos biskupa je više vrijedio negoli žalbe općine.

Dakle crkva Sv. Marka je postala groblje. Toj namjeni nije mogla dugo služiti, jer je teren bio saturiran, pa ćemo vidjeti što o tome kasnije kaže Hauser.

Pošto je grom u više navrata udario u zvonik i znatno ga oštetiо srušivši završnu piramidu i dio posljednjeg sprata — izgleda 1834. ili 1835. i 1863. — zainteresirala se za objekt i Centralna komisija za povijesne i umjetničke spomenike u Beču. Ona je povjerila svom arhitektu, već spomenutom L. Hauseru, rekonstrukciju zvonika, koju je on i izvršio. Kome se ovaj interes ima zahvaliti nije poznato. Trebalo bi ispitati arhiv Konzervatorskog zavoda. Svakako, arh. Hauser bavio se u to vrijeme nekim pitanjima očuvanja Dioklecijanove palače. Možda je do intervencije došlo nastojanjem F. Bulića, a možda dra Grgura Bučića, izravno ili posredstvom njegovih utjecajnih prijatelja prof. Haeckela ili Graffa koji su popularizirali Hvar i već ranije sugerirali stvaranje Higijenskog društva (Società igienica) 1868.¹⁹

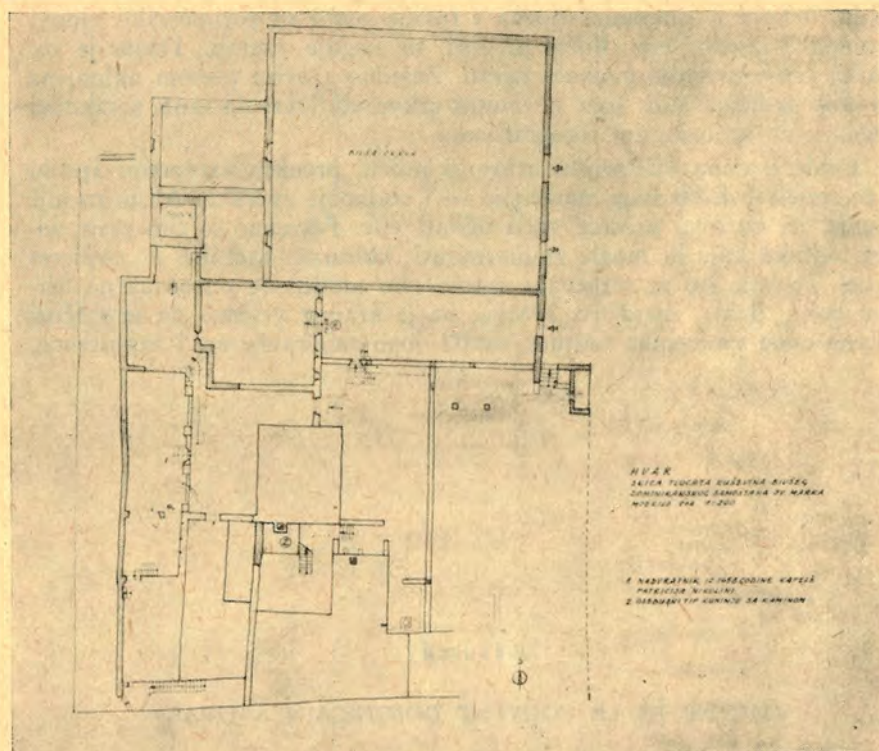
Hauser je tim povodom napisao izvještaj, on je našao u bivšoj crkvi, na južnoj strani, neke ciglene stećke, kojih su tragovi oko 1890. bili vrlo vidljivi, a vide se i danas. Hauser o njima kaže: »L' interno della chiesa offre ancora oggi, essendo stato convertito in cimitero, una curiosa impressione malinconica ma pittoresca. Le sepolture non sono aprofondate nella terra, ma in forma di sarcofagi fabbricate in mattoni e stanno ora fra selvaggi cespugli entro il perimetro murale della chiesa, dando tutto in sieme un quadro di serio lutto e di caducità.«²⁰

¹⁹ Ovaj arhiv se čuva u Historijskom arhivu (v. Inventar 1955, p. 7) — bilješka u Biltenu HA br. II, p. 47.

²⁰ Hauser najprije opisuje zvonik. Vanjska mjera svake strane je 4.90 m, debljina zida do pod oktogonalni baldahin u obliku ciborija jest 1.05 m, donji pod visok je 6, treći 6.50, a onaj s baldahinom bez završetka [cimier], 7.30 m. Kolone u smislu debljine zida spojene su ugaonim pilastrima i križnim svodovima. Profili svodova i rebara su iznenađujuće blagi; isto je tako — po Hauseru — skroman ukras rozete, križnih otvora iznad svodova i glava andela ispod baldahina.

Posljednji sprat zvonika je oktogonalan. Dok kapiteli stupova pokazuju korinthske forme, oni na oktogonalnim pilastrima su izvezeni lišćem, što odaje gotičke oblike — završava H.

Nadodat ćemo da dr Karaman u svojoj «Umjetnosti u Dalmaciji u XVI v.» str. 119, kaže da Hvar valjda imade najljepše zvonike u Dalmaciji. Govoreći o onome Sv. Marka i ostalima (katedrala, franjevački i onaj porušeni Sv. Venerande — v.

Tlocrt Deminikanskog samostana i crkve sv. Marka u Hvaru

Stećci su, dakle, nadomještali pomanjkanje prostora, a možda su odgovarali starom mentalitetu, koji se nije mogao odlučiti na nove koncepcije o pokapanju u zemlju.

Perimetralni zid crkve, sudeći po fotografijama iz zbirke dra Grgura Bučića, koje se čuvaju u Historijskom arhivu, u doba dražbe izravan je do 6 metara visine. Na tim slikama vidi se fasada u čitavoj visini zabata, s velikom rozetom iznad vrata, flankiranom s dva poduža renesansna prozora. Izgleda da je posredovanje biskupa zaustavilo na vrijeme demoliranje crkve.

Popravak zvonika i interes najviše zaštitne vlasti možda je uticao na Hvarane, pa je tako jedna akcija općine 1898.²¹ nekako restaurirala

štampanu na platnu u Historijskom arhivu u Hvaru) kaže doslovno: »Lokalnu provincijsku notu daje im pak činjenica da su opće linije tih zvonika, pored toga što su njihovi uresni detalji renesansni, izrazito srednjovjekovnog, romaničkog karaktera«.

²¹ Na komemorativnoj ploči u samoj kapeli iznad oltara: »Na vječnu uspomenu pedesete godišnjice slavnog vladanja Nj. Vel. cara i kralja Frane Josipa I ovaj mili ostatak drevne crkve svetog Marka obnovljen skladom grada Hvara, sela Brusja i Grablja dne 2. prosinca 1898. bi u Bogu posvećen«.

apsidu, u koju je umetnuta rozeta s fasade pošto su perimetralni zidovi izravnani i izjednačeni. Bočni prozori su negdje nestali. Danas je zid ostatka crkve svugdje naokolo ravan. Zajedno s ovim poslom uklonjena su i dva uzdužna zida koja su unutar crkve obilježavala lađe, a također se nalaze na spomenutim fotografijama.

Ovih je dana Historijski arhiv, u nuždi, preuzeo zatvorenu apsidu — za smještaj dijela svog materijala — i podnožje zvonika. Ali ni to nije rješenje, jer za ovaj prostor valja učiniti više. Potrebno je čim prije donijeti odluke koje bi mogle zainteresirati kulturne radnike u najširem smislu. To više što se svršavaju radovi oko modernog restorana na Šćigovu boku, dakle, ispod Sv. Marka, pa je krajnje vrijeme da se raščisti sudbina ovog spomenika kulture, suviše dugo zaboravljanog i zapuštenog.

R é s u m é

L'ÉGLISE ET LE COUVENT DOMINICAIN À HVAR

Ce qui reste de l'ancien couvent des Dominicains de Hvar — c'est à dire le clocher du XVI s. et l'enceinte de l'église — est un des monuments de culture, qui devrait avoir un sort plus digne de sa beauté artistique et du rôle qu'il joua dans le passé de la ville.

Nous n'avons pas de documents qui nous permettraient de suivre toutes les phases de la vie de cette maison au cours des siècles, et ce que nous en savons ne représente certainement qu'une petite part. Etablis au XIV s. les Dominicains se maintiennent à Hvar jusqu'à l'arrivée de la domination napoléonienne, et ce fût alors un très banal hasard qui mit fin à la vie de leur établissement de Hvar. Pris de panique infondée, les 4 derniers frères — probablement mal conseillés — abandonnèrent le bâtiment, qui fut un peu plus tard confisqué en vertu du décret du Provisur general de la Dalmatie concernant l'étatisation des biens ecclésiastiques vacants (1/I 1807).

Depuis alors commença la décadence. La maison servit de caserne aux troupes françaises, mais déjà en 1824 la démolition était prévue. C'est à l'emploi provisoire comme cimetière qu'il faut attribuer la sauvegarde du clocher et du cadre de l'église (1819), ce dernier néanmoins défiguré et découvert conformément aux prescriptions interdisant l'enterrement des morts dans les lieux fermés.

La foudre ayant endommagé le cimier du clocher en 1834 (ou 1835) et en 1863, les Services de conservation des monuments de culture de Vienne ordonnèrent sa reconstruction vers la fin du siècle (arch. L. Hauser). Peu après la commune fit une transformation du presbytère en chapelle fermé, mais ceci n'améliora pas le sort du monument.

Nous espérons que le moment soit venu d'entreprendre quelque chose de plus efficace et souhaitons qu'on acceptât l'idée de faire de cette belle ruine, surplombée d'un beau clocher dans le goût médiéval, quoique bati au temps de la renaissance, un lieu de méditation artistique, ou peut-être un cadre où l'on pourrait donner des concerts de musique de chambre classique.